

КАДНІКОВА Лариса Володимирівна,

доцент НАУ, доцент кафедри філософії ГМІ НАУ

ЛЕСЯ УКРАЇНКА – СИМВОЛ МУЖНОСТІ І БОРОТЬБИ

Світова поезія знає небагато таких митців, які були б рівні Лесі Українці. Іван Франко вважав цю слабосилу й хвору дівчину найбільш мужнім поетом України. Її творчість на рубежі віків привертала увагу до нових цінностей, нових філософських, буттєвих проблем, перш за все зосередженістю на внутрішньому світі людини, на індивідуальній психології. Своїм щедрим талантом вона збагатила і прозу, і критику, і публіцистику, і етнографію, і фольклор.

Як зазначав Петро Одарченко, «Леся Українка належить до тих постатей у літературі, які поза своєю творчою діяльністю не мають своєї «біографії». Їх особа стоїть наче в віддаленні, вони не стараються заінтересувати публіку собою, не лише не роблять шуму своєю особою, аж навіть ховають її перед широким загалом. Їх життя тихе, без ярих виступів, інтимне. В їх творчості – вся їх біографія, тут вони концентрують своє духовне життя. І так стоїть перед нами Леся Українка» [1, 160].

Леся Українка народилася 25 лютого 1871 року в Зв'язелі (нині Новоград-Волинський) в родині Ольги Петрівни та Петра Антоновича Косачів. Завдяки матері (яка увійшла в історію української літератури під ім'ям Олени Пчілки) дівчинка рано прилучається і до літературної творчості, і до національної справи. Леся Українка виросла на українських думах і піснях, а саме на поліському пісенному мелосі. Вона згадувала, як у дитинстві тікала до лісу, аби слухати його мову, його пісню. Пізніше саме з цих спогадів народилася її драма-феєрія «Лісова пісня».

Великий вплив на формування світогляду Лесі Українки справив материн брат, видатний український політичний і культурний діяч Михайло Драгоманов. Серед родинного оточення Косачів було чимало найвизначніших українських митців, справжніх носіїв українського духу – Михайло Старицький, Микола Лисенко, Іван Франко, Михайло Коцюбинський, Ольга Кобилянська та інші. Леся підтримувала творчі та дружні стосунки з видатними художниками слова Борисом Грінченком, Михайлом Павликом, Гнатом Хоткевичем, Василем Стефаником. Разом із ними вона стала у перші ряди творців духовного життя нації та посіла визначене їй долею місце.

Літературне ім'я доньці підбрала мати. Прикута до ліжка, Леся вчилася удома. Вільно володіючи кількома європейськими мовами,

блискуче орієнтуючись у класичному та сучасному письменстві, дівчинка рано почала писати. Перший вірш «Надія» написано у дев'ятирічному віці, у тринадцять її поезії вже з'явилися друком, у дев'ятнадцять вона написала підручник «Стародавня історія східних народів». Багато уваги вона віддала перекладам світової класики, перекладаючи на українську Генріха Гейне, Віктора Гюго, Миколу Гоголя, Івана Тургенєва, Адама Міцкевича. До кола її інтересів потрапляли і біблейські тексти, і уривки з «Одисеї» і твори староіндійської обрядової поезії з «Ріг-Веди», вона завжди намагалася дістатися глибинних джерел людської свідомості. Творчість Лесі Українки виростала на відкритості світу, умінні прийняти й сприйняти культурні цінності різних народів. Її глибоке входження в світову культуру надало їй можливості побачити шляхи розвитку людства.

Перше, що вражає, коли знайомишся з біографією Лесі Українки, це її надзвичайна сила духу, воля, спрямованість на творчість та, безперечно, її геніальність. Починаючи з дитячої застуди і до останніх днів свого життя, Леся була змушена вести боротьбу зі своїм власним тілом, яке всіляко перешкоджало її духові. За її власними словами то була «тридцятилітня війна» з туберкульозом. І як не важко було поєднувати фізичну слабкість, страждання з напруженим духовним життям, вона все ж зуміла це зробити. Перша ж збірка Лесі Українки «На крилах пісень» перейнята мотивами стоїчної боротьби з долею, закликами до самопожертви, до служіння рідному народові. Один з кращих зразків ранньої лірики поетеси – вірш «Contra Spem Spero» («Без надії сподіваюсь»). Попри всі злигодні й неприхильність долі, лірична героїня буде боротися, навіть не маючи твердої певності в майбутній перемозі. Саме боротьба, протистояння злу, хай і без надії на успіх, надає смислу людському існуванню.

*Я на гору круту крем'яную
Буду камінь важкий підіймать
І, несучи вагу ту страшную,
Буду пісню веселу співать.
Так! Я буду крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Буду жити! – Геть думи сумні! [2, 56].*

Небуденний темперамент, своєрідна бунтарська активність проявляються у багатьох віршах. Кидаючи виклик долі й богам, Леся Українка у своєму бунтарстві звертається до образу Прометея, який стане наскрізним у її поезії. Для себе вона обирає Слово, ту зброю, якою

вона володіє найкраще. Слово це надзвичайно об'ємне. Воно визначає не лише певні особистісні установки, а й широке розуміння певної життєвої та мистецької позиції, щирості.

*Слово, моя ти єдина зброє,
Ми не повинні загинуть обоє!
Може, в руках невідомих братів
Станеш ти кращим мечем для катів...
Месники дужі приймуть мою зброю,
Кинуться з нею одважно до бою...
Зброє моя, послужи воякам
Краще, ніж служиши ти кволим рукам! [3, 144].*

Найпомітніше місце у творчій спадщині Лесі Українки займає все ж таки не поезія, а драматургія. Її драматичні шедеври «Одержима» (1901), «Кассандра» (1907), «Оргія» (1913), «В катакомбах» (1905) здебільшого є тлумаченнями біблійних та античних міфологічних сюжетів, які інтерпретуються у зв'язку з модерними проблемами й цінностями. Особливе місце у цьому ряді займає драма-феєрія «Лісова пісня». За словами та діями героїв – боротьба вічних для людства ідеалів. Адже людина живе на землі у минулому, сьогодні та в майбутньому водночас. Втрата хоча б одного з цих складників руйнує її. Втрата духовної перспективи нерозривно пов'язана з активізацією ідеалів, розрахованих на виживання будь-якою ціною. Адже, лише піднявшись на вершину людських почуттів та думок, висловлених упродовж тисячоліть, людина може повною мірою збагнути свою власну сутність.

Саме боротьба – вічна й безперервна – світло доброти, істини, правди, свободи з їх ворогами в самій глибині людського ества і стає, зрештою, головним змістом драми. Леся Українка, підсумовуючи власний емоційний досвід, власні переживання, наполягає:

*Хто не жив посеред бурі,
Той ціни не знає сили,
Той не знає, як людині,
Боротьба і праця милі [4, 184].*

У п'єсі «Бояриня» Леся розглядає найболючішу для українців проблему внутрішнього зрадництва, не прикриваючи її, як раніше, шатами інших епох та культур («На полі крові», «Оргія», «Адвокат Мартіан» та інші). Вибравши для свого твору одну з найтрагічніших епох в історії України, так звану епоху Руїни, поетеса порушує питання знищення української інтелігенції, її загибель. Найстрашніше, на думку

Лесі Українки, це те, що відбувається активне цілеспрямоване нищення самої «душі» народу, намагання підмінити її, так би мовити, іншою, чужою. Це простежується поетесою на долі героїні поетичної драми.

Заглибленість у творчість і навіть постійна хворобливість не ізолювали Лесю від позиції постійної соціальної активності. Ніде й ніколи вона не залишалася байдужою до будь-яких проявів зневаги до людини, неповаги до особистості, в якій би одежі не одягнута була людина, якою б мовою вона не розмовляла. Лесина творчість осяяна любов'ю та повагою до людей, на всіх вистачало її щирого серця.

Дев'ятнадцятого липня 1913 року закінчилося тілесне життя Лесі Українки і почалося її тріумфальне входження в українську та світову культуру, у вічність, у безсмертя. Сутність її духовного світу, мудрість, подвижництво, любов до України, і висока громадянська позиція засвітила нам «досвітні вогні» як символ невгамовного потягу до волі.

Література:

1. Бичко А. Леся Українка: Світоглядно-філософський погляд. – К.: Український центр духовної культури, 2000. – 186 с.
2. Одарченко П. Леся Українка: розвідки різних років. – К., 1994.
- 3..Українка Леся. Слово, чому ти не твердая криця // Леся Українка. Зібр.тв.: У 12-ти т. – Т. 1.
- 4..Українка Леся. «Contra Spem Spero» // Леся Українка. Зібр.тв.: У 12-ти т. – Т.1.
5. Українка Леся. «Епілог»// Леся Українка. Зібр.тв.: У 12-ти т. – Т.1.